

UDK: 159.9(575.1)

Umida NIZAMOVA,
Andijon davlat texnika instituti katta o'qituvchisi, PhD
E-mail:umidanizamova18@gmail.com

KUAF professori, PhD A.Mamatqulov taqrizi asosida

IMPROVING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS OF THE HISTORICAL FIELD THROUGH EXERCISES

Annotation

This article represents the effectiveness of language and speech exercises based on the principle of “from easy to difficult” in the development of the types of speech activity of historical students. The exercises relate to the students' specialty which are developed based on qualification requirements. The extensive analysis also involved research by foreign and domestic scientists on the advantages of approaches, methods, and technologies in teaching a foreign language that enhance professional competence and relevance of students.

Key words: Productive, research, productive learning, professional competence, approach, interactive method, technology, efficiency.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ С ПОМОЩЬЮ УПРАЖНЕНИЙ У СТУДЕНТОВ ИСТОРИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ

Аннотация

В данной статье представлена эффективность языковых и речевых упражнений, построенных на основе принципа “от легкого к сложному” в развитии видов речевой деятельности учащихся исторического направления. Упражнения относятся к специальности студентов и разрабатываются на основе квалификационных требований. Также в широкий анализ были вовлечены исследования зарубежных и отечественных ученых о преимуществах подходов, методов, технологий в обучении иностранному языку, повышающих профессиональную компетентность и востребованность учащихся.

Ключевые слова: Продуктивное, исследовательское, продуктивное обучение, профессиональная компетентность, подход, интерактивный метод, технология, эффективность.

TARIX YO'NALISHI TALABALARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI MASHQLAR YORDAMIDA OSHIRISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada tarix yonalishi talabalarining nutq faoliyati turlarini rivojlantirishda “osondan qiyinga” tamoyili asosida tuzilgan til va nutq mashqlarining samaradorligi bayon etilgan. Mashqlar talabalarining mutaxassisligiga oid bo'lib, malaka talablari asosida ishlab chiqilgan. Shuningdek, chet til o'qitishda talabalarining kasbiy kompetensiyasini oshiruvchi produktivlik hamda izlanuvchanlikni rivojlantiruvchi yondashuvlar, metodlar, texnologiyalarning afzalliklari xorij hamda mahalliy olimlar tadqiqi keng tahlilga tortilgan.

Kalit so'zlar: Produktiv, izlanuvchan, mahsuldor o'qitish, kasbiy kompetensiya, yondashuv, interfaol metod, texnologiya, samaradorlik.

Kirish. Hozirgi davrda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash, unga oid o'quv qo'llanmalarni ishlab chiqish va didaktik vositalarni dars jarayonida qo'llanilishi dolzarb masalalardan biri hisoblanmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda mamlakatimiz ta'lim mazmunini modernizatsiya qilish chet tillarni o'qitishni tashkil etishda produktiv va izlanuvchan yondashuvlarning o'rni beqiyosdir. Bular nafaqat yangi texnik vositalar, balki o'qitishning yangi shakl va usullarini joriy etish, o'quv jarayoniga yangicha yondashuvdir.

Produktiv va izlanuvchanlik yondashuv talabalarining mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi hamda ularni hamkorlikda faoliyat olib borishga undaydi. Albatta, bunday usullar o'zaro yordam va hamkorlik qobiliyati kabi axloqiy qadriyatlarni rivojlantiradigan, ijodiy qobiliyatlarni shakllantiradigan va tinglovchilarni faollashtiradigan, hamkorlikni o'rgatadigan ta'lim turidir [1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ta'limda mahsuldor o'qitishni joriy qilish orqali ta'lim-tarbiya jarayonini tubdan yaxshilash, bilim berish samaradorligini oshirish qamrab olishni nazarda tutadi. Bunga muvofiq sifat va

samaradorlikni oshirishga doir fikr, g'oya, nazariya, qoida, shakl, metodlar va vositalar tizimini produktiv va izlanuvchanlik metodlarni qo'llash orqali amalga oshirishimiz mumkin.

V.I. Zagvyazinskiyning fikricha, pedagogikadagi yangilik bu faqatgina g'oya emas, balki hali qo'llanilmagan, produktivlik hamda izlanuvchanlikni rivojlantiruvchi yondashuvlar, metodlar, texnologiyalar hisoblanadi [2].

Shuningdek, mahsuldor va izlanuvchanlikni rivojlantirishda ingliz olimi A.Romishevski quyidagilarni (variant) taklif qildi:

talabalarni kerakli bilimlardan xabardor qilish;
yodda qolgan bilimlarni tiklashdagi mahoratni shakllantirish;

mavzuni soddalashtirish orqali mahoratni oshirish (vazifa va topshiriqlarni bo'laklarga bo'lish);

mustaqil ta'lim turi hamda talabaning ijobiy natijalarini munosib rag'batlantirish;

mahsuldor, izlanuvchan yondashuvni joriy qilish;
turli hil muammoli vaziyatlarni tashkil etish, noan'anaviy va o'ziga xos masalalarni yechishga o'rgatish [3];

Demak, produktiv va izlanuvchanlik yondashuv texnologiyalarni qo'llashning asosiy vazifasi talaba shaxsini taraqqiy etishi orqali ta'lim maqsadiga erishiladi. Bunda o'qituvchi darsga mos ravishda pedagogik texnologiyani to'g'ri tanlay olishi va qo'llashi ahamiyatlidir.

Tadqiqot metodologiyasi. Chet tillarni o'rgatishning maqsadi va mazmuni zamonaviy jamiyat, jahon mehnat bozori talablari va har bir talabaning shaxsiy ehtiyojlariga bog'liq [5]. Biroq, chet tillarni o'qitish jarayonida ta'lim sohasidagi maqsadlarni belgilashning zamonaviy tushunchalari taqdim etilgan maxsus hujjatlar, konsepsiyalar va ta'lim standartlarini hisobga olinishi ham muhimdir. Oliy o'quv yurtlari zamonaviy ta'lim standartlarini tahlil qilish uning amaliy yo'nalishiga mos ekanligi haqida xulosa chiqarishga imkon beradi. Ushbu uslubiy yo'nalish yuqori sifatli ta'limni ta'minlaydigan chet tillarni o'qitish sohasiga samarali ta'limni joriy etishni belgilaydi [6].

Dastrurda uzluksiz ta'lim tizimining chet tillar bo'yicha davlat ta'lim standartidagi "Xorijiy tillar bo'yicha ta'limning barcha bosqichlari bitiruvchilarining tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan talablar"ga muvofiq oliy ta'lim muassasalarining nofilologik ta'lim yonalishi bitiruvchilari chet tili bo'yicha B2 darajani egallashlari belgilab berilgan. Davlat ta'lim standartlari mazmun-mohiyatiga ko'ra produktiv o'qitish va izlanuvchan yondashuv asosida ta'limni tashkil etish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Tahlil va natijalar. Tarix yo'nalishi (5110600) ingliz tili fanining o'quv dasturiga muvofiq 1-2 semestrlar uchun ECTS - kreditlar 4, auditoriya mashg'ulotlari 60 soat, mustaqil ta'lim uchun esa 60 soat, jami 120 soat ajratilgan. Fan tarkibida mavzular 10 moduldan iborat bo'lib, fan modullari tarkibiga har bir semestrda amaliy va mustaqil ta'lim uchun 15 ta mavzu kiritilgan.

Fanni o'zlashtirish natijalariga ko'ra, talabalar gap va matnlarni xatolarsiz tuza olishi, kasbiy terminologiyaning xususiyatlarini aniqlashi natijasida ulardan oqilona foydalana olish, murakkab bo'lmagan materiallarni tinglab tushunish, erkin muloqot qila olish, soddalashtirilgan adabiyotlardan samarali foydalanilish, turli kommunikativ nutq vaziyatlari (salomlashish, uzr so'rash, xayrlashish, minnatdorchilik bildirish va h.k.) ni to'g'ri o'zlashtirishi hamda o'zi haqidagi shaxsiy savollarga javob bera olishi nazarda tutilgan.

"Xorijiy til" fani bo'yicha 1 kurslarga mo'ljallangan (nofilologik yo'nalishda hamda ikkinchi xorijiy til sifatida ingliz tilini o'qitish) ishchi fan dastur oliy ta'lim tizimidagi talabalarining ingliz tili bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini takomillashtirishga qaratilgan. Fanni o'qitishda

qo'llanilishi tavsiya etilayotgan pedagogik, axborot va internet texnologiyalari talaba "Xorijiy til" fanini o'zlashtirishda ta'limning innovatsion usullaridan foydalanishi, yangi pedagogik, axborot texnologiyalarini tatbiq qilinishi ko'rsatib o'tilgan. Fanni o'zlashtirishda o'quv-uslubiy ta'minot (darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar) dan foydalanish tavsiya etilgan.

Tahlildan ko'rinadiki, o'quv dasturda bir qancha samarali interfaol o'qitish metodlaridan foydalanish belgilab berilgan. Biroq, ushbu metodlar talabalarni kasbiy faoliyatiga oid sohaviy matnlar bilan ishlash, produktiv va izlanuvchan yondashuv texnologiyalarini takomillashtirishga qaratilgan mashq va topshiriqlar hamda strategiyalar bilan hamohang tarzda amalga oshirilishiga yetarlicha e'tibor berilmagan. Ushbu tahlillar talabalarining ilmiy-ijodkorligi, izlanuvchanligi hamda kasbiy ko'nikmalarining yetarli emasligini ko'rsatdi.

Ijtimoiy-gumanitar (tarix) ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavrlarning kasbiy kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar: umumiy kompetensiyalar, kasbiy kompetensiyalar hamda umumiy va kasbiy kompetensiyalarni egallashni ta'minlaydigan fanlar va amaliyotlarga qo'yiladigan talablarni o'z ichiga oladi [7].

Produktiv va izlanuvchanlikni rivojlantiruvchi integrativ topshiriqlarni bajarishga yo'naltirilgan mashqlarni joriy etishda quyidagi 7 bosqichda amalga oshiramiz:

Motivatsiya. Til o'rganuvchini ruhlantirish orqali qiziquvchanligini oshirishga, o'z xohishiga ko'ra mavzu yuzasidan qo'shimcha manbalarni izlashga, chet tilidagi turli videofilmlarni ko'rishga undaydi.

Tarkibiy qism. Talabalarni tanqidiy fikrlashga va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga yordam beradi.

Psixologik ta'sir. Hissiy o'yinlar, hissiy charchoqni yengillashtiruvchi turli xil mashqlar, istak-xohishni keltirib chiqaruvchi topshiriqlar til o'rganuvchini chet til o'rganishga psixologik jihatdan tayyorlaydi.

Boshqotirma. Ijodiy fikrlashga undovchi murakkab, ko'p bosqichli topshiriqlar hamda diqqatni jamlovchi mashqlar.

Intellektual mashq. Motivatsiyani oshirishga, mantiqiy fikrlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan.

Texnik yordam. Texnik vositalar yordamida ishtirokchilarning ijodiy fikrlashini takomillashtiruvchi hamkorlikda bajariladigan topshiriqlar.

Xulosa. Ushbu bosqichda talabalar darsdagi faoliyatiga ko'ra o'zini o'zi baholaydilar [9] (1-rasmga qarang):

1-rasm. Ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiruvchi integrativ topshiriqlarni bajarishga yo'naltirilgan mashqlar

Yuqoridagi chizmada berilgan texnologiyaning elementlari ingliz tili o'qitish darslarida mahsuldor hisoblanib, nofilologik ta'lim tarix yo'nalishi talabalarini ijodiy fikrlashga hamda tasavvurini oshirishga yordam beradi.

Biz ham chet til o'qitishda matn asosida tuzilgan til va nutq mashqlarini produktiv yondashuv hamohangligida talabalarining izlanuvchanligini rivojlantirishga erishdik. Bu quyidagi to'rt bosqichda amalga oshirildi:

Tayyorlov bosqichida biz til va nutq mashqlarini talabalarining til bilish darajasiga mos ravishda, sohaviy matnlarni inobatga olib, oddiydan– murakkabga yoki osondan–qiyinga tomon borish tamoyili asosida tayyorladik.

Taqdim etish bosqichida talabalar ikki guruhga bolinadi, har bir guruhga ma'lumotlarni anglashi uchun sohaviy so'zlardan iborat matn beriladi.

Amaliy bosqichda talabalar matndagi nuqtalar o'miga tegishli so'zlarni qo'yadi, matn asosida berilgan so'zlarni tahlil qilish orqali tegishli tartibda yozadi, savollarni kichik guruhlarda muhokama qiladi va ularga javob berishadi.

Mustahkamlash bosqichida talabalar guruh bo'lib mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash uyga vazifa sifatida beriladi, bu esa mavzuni puxta o'zlashtirishga xizmat qiladi.

Matn asosida tuzilgan til va nutq mashqlari tarix mutaxassisligiga oid fan mavzularini qamrab olgan bo'lib,

sohaviy lug'atlardan unumli foydalanishga imkon beradi va kasbiy kompetensiyalarini oshiradi.

Task 1. Fill in the blank.

Executive, Judicial, Parliamentarism, Deputies Election, Parliamentary fractions, Legislative, Referendum.

Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan.

The system of state power of Uzbekistan is divided into and powers. The president is an independent body coordinating the activities of all three powers. The development of was carried out step by step. If we look at the history of Uzbek parliamentarism, in 1990-1994 the building of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan was named after the Oliy Kengash, the parliament of our country, and consisted of 150 In 1995-2004, a unicameral parliament consisting of 250 deputies named Oliy Majlis was formed. Deputies from the People's Democratic Party, "Adolat" social-democratic party, "Vatan taraqqiyoti" party, and "Milliy tiklanish" party were among the deputies from the single-mandate regional constituencies, and were formed for the first time.

Task 2. Analyze the path of the country's parliament from a historical point of view and write them by dividing into three main periods.

1991–1994, 1995–2004, 2005 – now

Task 3. Discuss these questions in small groups before you answer them.

1. What is the difference between Law and Constitutional Law?

2. What are the peculiarities of the period when the unicameral parliament functioned in Uzbekistan?

3. What is the need to establish a bicameral parliament?

4. Which state agencies are part of the executive power in Uzbekistan?

Task 4. Make a presentation in a group by using images related to the topic.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, chet til o'qitishda "osondan qiyinga" tamoyili asosida mashq va topshiriqlarni tizimlashtirib borish orqali sohaga oid materiallar yordamida darsni tashkil qilinishi talabalarda produktivlik, izlanuvchanlik oshishi barobarida, barcha nutq faoliyat turlari ham rivojlanib boradi. Chunki, "samarali o'rganish - bu bilim oluvchilarning bir-birlariga ma'lumot o'rgatish uchun guruhlar bo'lib ishlashlari va o'qituvchi tomonidan boshqarilish usulidir. Buni yuqorida keltirilgan til va nutq mashqlarini amalda qo'llash bilan o'z maqsadimizga erishdik.

ADABIYOTLAR

1. Adler, R.B., Rodman G., Athena du Pre., Overton B.C. Understanding Human Communication (15 ed).- New York: Oxford University Press, 2023. – 544 p.
2. Stiven R. Kovi. Muvaffaqiyatli insonlarning yetti ko'nikmasi. /Asaxiy/ Nihol, - Toshkent, 2021. - 380 b.
3. Leontyev A.A. Yazik, rech, rechevaya deyatelnost. - Moskva: Krasnad, 2010. – 216 s.
4. Teplov, B.M. (2004) Trudy po psihofiziologii individual'nyh razlichij [Works on the psychophysiology of individual differences]. Moscow: Izdatel'stvo MPSI; Voronezh: MODEK.
5. Petrovskiy, A.V., Yaroshevskiy, M.G. (1998) Osnovy teoreticheskoy psihologii [Fundamentals of theoretical psychology]. Moskva-Voronezh: Nauchno-izdatel'skij centr INFRA.
6. Rubinshteyn, S.L. (2006) Osnovy obshchej psihologii [Fundamentals of general psychology]. Sankt Peterburg: Piter.
7. Il'in, E.P. (2009) Psihologiya tvorchestva, kreativnosti, odarennosti [Psychology of creativity, creativity, giftedness]. Sankt Peterburg: Piter.
8. Gin, A.A. (2004) Priemy pedagogicheskoy tekhniki [Methods of pedagogical technique: a manual for teachers]. Moscow: Vita-press.
9. Nestrenko, A.A., Shiryavov V.A. (2007) TRIZ-pedagogika [TRIZ-pedagogy]. In: Mezhvuzovskij sbornik nauchnyh tudov [Interuniversity collection of scientific institutes]. Saratov. Pp 71-75.
10. Shabanov J. Chet tilini o'qitish metodikasi va zamonaviy texnologiyalari. - Toshkent: 2009. – 159 b.